

УДК 021.4+069:325.2(437)«1920/1930»

В. У. Коваль

Беларускі дзяржаўны тэхналагічны ўніверсітэт

**ЭКСПАЗІЦЫЙНА-ВЫСТАВАЧНАЯ ДЗЕЙНАСЦЬ
БЕЛАРУСКАЙ ДЫЯСПАРЫ Ў ЧЭХАСЛАВАКІІ (1920–1930-я гг.)**

У артыкуле аналізуецца экспазіцыйна-выставачная дзейнасць беларускіх эмігрантаў у Чэхаславакіі ў міжваенны перыяд. Грамадская актыўнасць эміграцыі была асноўным фактарам для індывідуальнай псіхалагічнай адаптацыі ва ўмовах прымаючага грамадства. Адметнае значэнне прыдаецца аналізу адаптацыйных працэсаў беларусаў у Чэхаславакіі. Даследаванне ілюструе малавядомыя факты пра ролі Міністэрства замежных спраў Чэхаславакіі ў культурным жыцці эмігрантаў. Асабліва ўвага надаецца аналізу Беларускай Рады ў Празе як аднаму з асноўных культурных цэнтраў беларусаў замежжа. Члены рады прымалі актыўны ўдзел у кніжных выставах Прагі і Брно, фарміравалі нацыянальныя стэнды з беларускімі кнігамі і перыядычнымі выданнямі. Аўтар прыходзіць да высноў пра высокі ўзровень зацікаўленасці беларускіх эмігрантаў у падрыхтоўках кніжных выстаў. Артыкул разглядае праблему адносін да фарміравання нацыянальнай ідэнтычнасці, асноўныя этапы жаночага руху ў міжваенны перыяд, які разбураў сацыяльныя стэрыятыпы.

Ключавыя словы: беларуская дыяспара, эміграцыя, выставачная дзейнасць, Чэхаславакія, культурная дзейнасць, нацыянальная ідэнтычнасць.

V. U. Koval

Belarusian State Technological University

**EXPOSITION AND EXHIBITION ACTIVITY
OF THE BELARUSIAN DIASPORA IN CZECHOSLOVAKIA (1920–1930th)**

The article analyzes the exposition and exhibition activity of the Belarusian emigrants in Czechoslovakia during the interwar period. The public and civil activity of the emigration was the main factor for the individual psychological adaptation to the conditions of the accepting society. The focus is made on the analysis of the adaptive processes of Belarusians in Czechoslovakia. The article illustrates the little-known information about the role of Ministry of Foreign Affairs in Czechoslovakia at the cultural life of emigrants. Special emphasis is made on the analysis of Belarusian Council in Prague as one the main cultural center of Belarusians abroad. The members of Council were the active participants at the book exhibitions in Prague and Brno, they formed the national stand with the Belarusian publications and periodicals. The author comes to the conclusion about the high level of the interest of Belarusian emigrants in the preparing of the book exhibitions. This paper deals with the problem of attitudes toward to the formation of the national identity, the main stages of Women's movement during the interwar period in opposition to the social stereotypes.

Key words: Belarusian diaspora, emigration, exhibition activity, Czechoslovakia, cultural activity, national identity.

Уводзіны. Дыяспара – палітычная з’ява грамадскіх адносін, таму спадчына беларускага замежжа патрабуе дэталёвага даследавання і аналізу. Захаванне духоўнай культуры беларускага замежжа ў міжваенны час было звязана з шэрагам паспяхоўных міжнародных праектаў, арганізаваных урадам Чэхаславакіі. Рэгулярныя кніжныя выставы ў Празе аказвалі ўплыў на фарміраванне этнічнай самасвядомасці дыяспар, да камплектавання экспазіцый далучаліся беларускія эмігранты.

Асноўная частка. Міністэрства замежных спраў Чэхаславакіі ў рамках рэалізацыі «Рускай акцыі дапамогі» займалася распрацоўкай міжнародных праектаў. Актыўнымі ўдзельнікамі канцэртаў, выстаў, вечарын былі эмігранты з тэрыторыі былой Расійскай імперыі. Міжнарод-

ныя кантакты на арганізаваных мерапрыемствах спрыялі працэсу групавой акультурацыі, прадстаўнікі дыяспар адаптавана прымалі нормы і каштоўнасці дамінуючага этнасу. У 1920-я гг. Міністэрства замежных спраў ЧСР адмыслова займалася арганізацыяй комплексу мерапрыемстваў, накіраваных на пошук аптымальных шляхоў інтэграцыі этнічных груп эмігрантаў у прымаючае грамадства. Кніжныя выставы сталі паспяхоўнымі прыкладамі міжкультурных кантактаў, звычайна там праводзіліся публічныя лекцыі па гісторыі выдавецкай справы. Камплектаванне нацыянальных стэндаў спрыяла са-лідарнасці членаў дыяспар.

Экспазіцыйна-выставачная дзейнасць беларускай эміграцыі пачынаецца ў 1920-я гг. Уда-ла арганізаваныя міжнародныя мерапрыемствы

асвятляліся на старонках беларускамоўнай прэсы. Напрыклад, газета «Беларуская крыніца» размясціла матэрыял пра ўдзел беларускіх эмігрантаў у кніжнай выстаўцы, якая праходзіла ў Празе з 8 па 10 сакавіка 1926 г. [1]. Беларускі стэнд экспанаваных не толькі чэшскія выданні дзяспары, але таксама кнігі, выдадзеныя беларусамі ў Літве і Бельгіі.

Складанасці выдавецкай справы беларускіх эмігрантаў у першую чаргу былі звязаныя з праблемамі фінансавання. Нягледзячы на недахоп сродкаў, беларусы замежжа імкнуліся выдаваць падручнікі, творы мастацкай літаратуры, навуковыя і перыядычныя выданні. Адметнае значэнне для кансалідацыі эмігрантаў мелі нацыянальныя выдавецтвы за мяжой. Напрыклад, у Коўна дзейнічала выдавецкае таварыства імя Ф. Скарыны і Беларускі цэнтр пад кіраўніцтвам В. Ластоўскага.

Адной з самых актыўных беларускіх арганізацый у Чэхаславакіі, якая прымала ўдзел у выставачнай дзейнасці на міжнародным узроўні, стала Беларуская Рада ў Празе. Гістарычныя крыніцы па дзейнасці Беларускай Рады ў Празе захоўваюцца ў фондах Нацыянальнага архіва Рэспублікі Беларусь і Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва. Дакументы фонда 571 Нацыянальнага архіва Рэспублікі Беларусь «Беларуская Рада ў Празе» змяшчаюць грунтоўную інфармацыю пра першыя праекты і мэты аб'яднання, яе асноўныя кантакты і планы. Арганізацыя павінна была «выдаваць на беларускай ці іншай мове буклеты (брашуры), а таксама кнігі і перыядычныя выданні для задавальнення культурных патрэб беларусаў» [2]. Рада спрыяла сацыяльна-псіхалагічнай адаптацыі эмігрантаў, праводзіла арганізацыйную працу па рэгістрацыі беларусаў у Чэхаславакіі, аказвала матэрыяльную і маральную дапамогу, займалася дабрачыннай і грамадскай дзейнасцю.

Праатакол Устаноўчага схода ініцыятыўнай групы заснавальнікаў Беларускай Рады ў Празе ад 6 лістапада 1923 г. зафіксаваў асоб, якія стварылі арганізацыю. Вядомыя беларускія грамадскія дзеячы сталі актывам рады: Уладзімір Жылка, Мікалай Вярышынін, Леанід Заяц, Васіль Захарка, Пётр Крэчэўскі (сустракаецца форма прозвішча – Крэчэўскі), Аляксандр Цвікевіч, Уладзімір Пракулевіч, Язэп Сак [3]. Ініцыятыўнай групай былі падрыхтаваны ўсе неабходныя дакументы для легальнай дзейнасці арганізацыі, таму Статут Беларускай Рады ў Празе быў зацверджаны Міністэрствам унутраных спраў Чэхаславакіі. Эмігранты ў бягучых працэсах неаднаразова падкрэслівалі, што дзейнасць рады адпавядала законам Чэхаславацкай Рэспублікі. На Устаноўчым сходзе было

вырашана, што рада павінна займацца арганізацыяй культурных вечарын і лекцый, развіваць навуковыя і музычна-тэатральныя суполкі, займацца рэгістрацыяй беларускіх эмігрантаў у Чэхаславакіі, пашыраць выдавецкую дзейнасць дзяспары, аказваць матэрыяльную дапамогу беларусам у ЧСР. Аналіз архіўных крыніц дае падставы сцвярджаць, што асноўныя мэты Беларускай Рады ў Празе былі дасягнуты.

Крыніцы фінансавання рады былі пазначаны ў яе Статуце, дзе пералічваліся магчымыя шляхі атрымання сродкаў: «Фонды суполкі складаюцца: з членскіх узносаў; з крэдытаў, якія суполка можа пагасіць; з ахвяраванняў розных асоб і арганізацый; са збораў ад лекцый і тэатральных пастацовак; з даходаў ад бізнесу; з іншых даходаў, што не пазначаны ў Статуце, але на якія суполка мае права як юрыдычная асоба» [4]. Акрамя пералічаных пунктаў, асноўная частка сумы для дзейнасці рады ў 1920-я гг. паступала ад чэшскіх улад у рамках дзейнасці праграмы «Руская акцыя дапамогі».

У 1930-я гг. урад Чэхаславакіі згарнуў шырокае фінансаванне праграм акцыі, шмат якія праекты мелі выключна дабрачынны характар. Нягледзячы на матэрыяльныя праблемы, асноўныя мэты «Рускай акцыі дапамогі» засталіся актуальнымі. Праграма падтрымлівала дзеячоў літаратуры і навукі, дапамагала студэнтам атрымаць вышэйшую адукацыю, стварала ўмовы дзяспарам для задавальнення іх культурных патрэб [5, с. 5]. У 1930-я гг. ва ўмовах згорвання фінансавання Міністэрства замежных спраў ЧСР імкнулася падтрымаць навуковыя цэнтры дзяспар, часткова фінансавала іх вышэйшыя навучальныя ўстановы і школы, грамадскія і палітычныя арганізацыі.

Члены Беларускай Рады рэгулярна прымалі ўдзел у выставах славянскіх ілюстраваных часопісаў, дзе па магчымасці ладзілі свой нацыянальны стэнд. Адметнай выставай стала мерапрыемства 1933 г., якое праходзіла з 22 красавіка па 7 мая ў Празе ў новым будынку цэнтральнай бібліятэкі-чытальні [6]. Асноўнымі арганізатарамі экспазіцыі былі славянскія замежныя архівы пры Міністэрстве замежных спраў, Камітэт славянскіх жанчын і Гарадскі Пражскі архіў [7]. Да камплектавання нацыянальнага аддзела выставы далучылася Беларуская Рада ў Празе. 27 красавіка 1933 г. у рамках праграмы кніжнай выставы М. Вярышынін прачытаў інфармацыйны даклад пра гісторыю нацыянальнай выдавецкай справы [8]. Беларускія экспанаты на стэндзе былі размешчаны адразу пры ўваходзе, за імі стаялі балгарскія і чэшскія стэнды.

Члены рады актыўна абмяркоўвалі змест беларускай экспазіцыі на выставе славянскіх часопісаў у Празе, пра што сведчыць выпіска з

пракола агульнага гадавога схода, які адбыўся 5 мая 1933 г. Эмігранты засталіся незадаволенымі дасягнутымі вынікамі, таму разважалі пра магчымыя варыянты пашырэння колькасці экспанатаў. Мерапрыемства кантралявалася Міністэрствам замежных спраў Чэхаславакіі, на правядзенне выставы чэшскі ўрад спецыяльна выдзяляў фінансавыя сродкі дыяспарам. У рамках афіцыйнай праграмы праводзіліся лекцыі, рабіліся даклады пра нацыянальную культуру і гісторыю, а таксама дыспуты пра перспектывы развіцця выдавецкай справы розных славянскіх народаў.

М. Вяршынін выступіў са справаздачай пра выставу славянскіх ілюстраваных часопісаў на пасяджэнні чарговага гадавога схода Беларускай Рады ў Празе. Загадчык Беларускага замежнага архіва Вяршынін М., адказаў на крытычныя заўвагі сваіх калег пра сціплую беларускую экспазіцыю наступным чынам: «Дзеля гэтага я сабраў каля 13 беларускіх экспанатаў, зрабіў вітрыну беларускую, выставіў беларускі сьцяг, на які атрымаў грошы ад праф. Славіка, разам з рускім і украінскім 27.IV я гаварыў аб развіцці беларускай літэратуры і культуры» [9]. Свае прапановы пра магчымасці пашырэння калекцыі беларускіх выданняў таксама выказаў В. Захарка, В. Русак, С. Вітушка. У выніку дыскусій сход прыняў рэзалюцыю, што, нягледзячы на пэўныя складанасці і недарэчнасці ў камплектаванні беларускіх стэндаў, адказным за арганізацыю беларускай экспазіцыі ў выставах пакінуць М. Вяршыніна.

Творчая праца дыяспары працягнулася пры экспанаванні кніжнай выставы ў Брно. На пасяджэнні Прэзідыума члены рады выступілі з ініцыятывай пашырэння стэндаў беларускай экспазіцыі пры пераездзе выставы з Прагі ў Брно (планавалася адкрыць выставу ілюстраваных часопісаў у г. Брно 9.05.1933 г.). Дэмантаж і пераезд экспазіцыі з Прагі ў Брно зацягнуўся амаль на 2 тыдні (выстава ў Брно адчыніла свае дзверы 19 мая 1933 г., а скончылася 5 чэрвеня 1933 г.), што дазволіла беларускім эмігрантам знайсці канкрэтнае вырашэнне праблемы са зместам стэндаў. Беларускі адзел у Брно курыраваў член Беларускага нацыянальнага камітэта Івашка М., які 21 мая прачытаў даклад пра беларускую гісторыю і культуру ў рамках афіцыйнай праграмы кніжнай выставы [8]. Мерапрыемства праводзілася ў памяшканні мастацка-прамысловага музея.

Як ужо адзначалася, на фоне іншых славянскіх дыяспар беларускі адзел экспазіцыі ў Празе выглядаў дастаткова сціпла (13 экспанатаў), што можна патлумачыць абмежаванымі магчымасцямі выдавецкай справы дыяспары. Члены Беларускай Рады пастанавілі дапоўніць

экспазіцыю выставы ў Брно кнігамі і часопісамі з прыватнай бібліятэкі В. Захаркі: «Каб хоць збольшага паправіць беларускі адзел выставы ў Брно, каб яна хоць там не рабіла таго сумнага і для нас беларусаў не пажаданага уражаньня, якое стварылася ў Празе, Беларуская Рада просіць старшыню Рады Захарку дапоўніць лік экспанатаў, якія былі выстаўлены ў Празе, маючыміся у яго кнігамі і часопісамі» [10]. Ідэя была ўдала рэалізаваная, эмігранты змаглі значна палепшыць рэпрэзентатыўнасць беларускіх стэндаў. В. Захарка перадаў пад распіску М. Вяршыніну свае ўласныя асобнікі часопісаў і кніг, сярод якіх былі такія перыядычныя выданні, як «Амерыканскі Беларус», «На чужыне», «Замежная Беларусь», «Беларускі Студэнт», «Беларускі сцяг», «Покліч», «Польмя», кнігі М. Гарэцкага, А. Луцкевіча і інш. На выстаўцы ў Брно нават экспанавалася этнаграфічная карта Беларусі, якая выклікала шчырую зацікаўленасць наведвальнікаў.

Удзел беларускіх эмігрантаў у выставах славянскіх ілюстраваных часопісаў даваў ім каштоўны вопыт міжнацыянальных узаемакантактаў, а таксама вопыт арганізацыйнай работы ў рамках статусных міжнародных мерапрыемстваў у Чэхаславакіі. Значную дапамогу ў рэалізацыі творчых ідэй беларускіх эмігрантаў аказвала ўкраінская дыяспара. Беларуская Рада ў Празе рэалізоўвала супольныя культурныя і адукацыйныя праекты з шэрагам украінскіх арганізацый, асабліва актыўныя кантакты былі з Украінскім грамадскім камітэтам, «Украінскай хатай», Украінскім вышэйшым педагагічным інстытутам імя М. Драгаманава [11]. Пры экспанаванні выставы ў Брно беларускія эмігранты звярнуліся з просьбай да прадстаўніка ўкраінскай дыяспары сп. Жыватко, якога афіцыйна накіравала Міністэрства замежных спраў ЧСР для фарміравання стэндаў. На пасяджэнні агульнага гадавога схода Беларускай Рады 5 мая 1933 г. нават было прынята рашэнне выказаць падзяку ўкраінцу [10] за яго руплівую працу з беларускімі экспанатамі, за дапамогу ў афармленні беларускіх матэрыялаў.

Камплектаванне беларускага стэнда на выставе славянскіх часопісаў у Празе і Брно аказвала непасрэдна ўплыў на фарміраванне характарыстык групавога менталітэту. Вядучы расійскі этнолаг і гісторык Цішкоў В. А. вылучае тыповы фактар дамінуючага грамадства, які праяўляецца ў пачуцці адчужанасці членаў дыяспары [12, с. 444]. Вучоны падкрэслівае, што культурны бар'ер паміж эмігрантамі і тытульнай нацыяй спрыяў фарміраванню настальгічнай веры ў сваю Бацькаўшчыну [13, с. 49]. Калектыўную памяць супольнасці замежжа падтрымлівалі кнігі на роднай мове, публічныя

лекцыі па айчыннай гісторыі, здымкі беларускіх краявідаў на кніжных выставах. Дыяспаральныя міфы – гэта аснова калектыўнай памяці, яны спрыялі згуртаванасці эмігрантаў, фарміраванню нацыянальнага менталітэту беларусаў замежжа.

Члены Беларускай Рады ў Празе надавалі адметнае значэнне экспазіцыйна-выставачнай дзейнасці, якая спрыяла іх міжкультурнай адаптацыі. Пратакты пясяджэнняў рады сведчаць, што быў зроблены падрабязны аналіз удзелу дыяспары ў выставе славянскіх ілюстраваных часопісаў у Празе і Брно. Крытычныя заўвагі атрымаў М. Вяршынін за свой артыкул пра мерапрыемства, які быў апублікаваны ў газеце «Беларуская крыніца» (№ 24 за 1933 г.) [14]. Публікацыі матэрыялаў пра кніжныя выставы ў віленскай прэсе сведчаць пра шчырую зацікаўленасць беларусаў метраполіі да спраў культурнага жыцця дыяспары.

Яшчэ адной арганізацыяй Прагі, якая займалася кніжнымі выставамі, стаў Беларускі замежны архіў. У якасці прыклада паспяховага мерапрыемства архіва можна прывесці выставу славянскіх часопісаў у Доме земляробчай асветы, якая праходзіла з 23 верасня па 14 кастрычніка 1933 г. у Празе (урачыстае адкрыццё адбылося 2 кастрычніка 1933 г.) [15]. Беларускі аддзел выставы камплектаваў М. Вяршынін, які на стэндзе, акрамя часопісаў, размясціў беларускі сцяг, геаграфічную карту, фотаздымкі беларускіх краявідаў. Уваход на выставу быў бясплатны, таму мерапрыемства вызначылася значнай лічбай наведвальнікаў. У рамках праграмы былі арганізаваны лекцыі па земляробству і гісторыі, а таксама бясплатныя латарэі, на якіх пераможцы мелі магчымасць атрымаць кнігу ў якасці падарунка.

Беларускі замежны архіў імкнуўся развіваць супрацоўніцтва з Аб'яднаннем славянскіх жанчын, якое таксама ладзіла кніжныя выстаўвы ў Празе. Асноўнай мэтай дзейнасці аб'яднання стала развіццё культурных узаемасувязей, а таксама збліжэнне славянскіх народаў. Беларускія эмігранты ў міжваеннай Чэхаславакіі прымалі ўдзел ва ўрачыстасцях у рамках праграмы «Славянскіх дзён». У 1933 г. «Славянскія дні» праходзілі з 8 па 15 красавіка ў старажытным горадзе Млада-Балеслаў [6]. Галоўным мерапрыемствам урачыстасці стала выстава славістычнай літаратуры, дзе таксама экспанаваліся кнігі і перыядычныя выданні на беларускай мове.

У 1920–1930-я гг. узрасла палітычная роля жанчын у грамадстве. Актыўную грамадскую пазіцыю пачалі займаць прадстаўнікі жаночых саюзаў і аб'яднанняў, якія вылучаліся сваёй арганізацыйнай працай. Жаночыя эмігранцкія арганізацыі Чэхаславакіі рэгулярна рабілі дзіцячыя і кніжныя выставы, дзе экспанаваліся не толькі выданні замежжа, але і творы дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва [16, с. 296]. Новыя гендэрныя ўстаноўкі адмаўлялі стэрыятыпы вобраз пасіўных жаночых рэакцый, што было падтрымана шэрагам грамадскіх і палітычных дзеячоў з ліку мужчын. Напрыклад, М. Вяршынін развіваў шырокія кантакты не толькі з жаночымі арганізацыямі Чэхаславакіі, але і з першымі арганізацыямі жанчын-беларусак. Эмігрант намагаўся ініцыяваць праз віленскую газету «Родны край» збор матэрыяльных сродкаў на карысць Аб'яднання беларускіх жанчын імя Алаізы Пашкевіч (Цёткі) [15]. Арганізацыя пачала выпускаць часопіс «Жаноцкая справа», аднак выданне спынілася па прычыне адсутнасці фінансавання. Ёсць падставы меркаваць, што М. Вяршыніну спатрэбіліся чарговыя нумары часопіса для камплектавання фондаў Беларускага замежнага архіва і для пашырэння ліку экспанатаў нацыянальных экспазіцый на кніжных выставах у Чэхаславакіі. На старонках «Жаноцкае справы» гучалі ідэі захавання беларускай адметнасці ў сем'ях, падкрэслівалася значэнне жанчыны-гаспадарыні ў перадачы нацыянальных традыцый новым пакаленням.

Заклучэнне. Такім чынам, з моманту фарміравання беларускай дыяспары ў Чэхаславакіі эмігранты пачалі далучацца да міжнародных кніжных выстаў і дзяржаўных мерапрыемстваў, арганізацыяй якіх займалася Міністэрства замежных спраў ЧСР. Недахоп фінансавых сродкаў значна звужаў магчымасці арганізатараў беларускіх стэндаў. Ва ўмовах абмежаваных кантактаў эмігрантаў важным элементам развіцця нацыянальнай ідэнтычнасці была калектыўная памяць дыяспары. Нацыянальныя стэнды на кніжных выставах давалі магчымасць беларускім эмігрантам адчуць прыналежнасць да свайго народа, што дапамагала пераадолець акультуратарны стрэс. Міжнародныя кніжныя выставы скарачалі міжкультурную дыстанцыю паміж эмігрантамі і тытульнай нацыяй, дапамагалі эмігрантам далучыцца да сацыяльнага і культурнага жыцця Чэхаславакіі.

Літаратура

1. Zubr. WYSTAŪKA białaruskaje knihi ŭ Prazie // Białaruskaja krynica. 1926. № 10. S. 6–7.
2. НАРБ. Фонд 571. Воп. 1. Спр. 1. Арк. 1.
3. НАРБ. Фонд 571. Воп. 1. Спр. 2. Арк. 2.
4. НАРБ. Фонд 571. Воп. 1. Спр. 1. Арк. 1 зв.
5. Czechoslovak Help to the Russian and Ukraine emigration. Prague: Ministry for Foreign Affairs, 1924. 140 p.

6. Палянскі А. Беларускія кнігі і часопісі на славянскіх выстаўках у Чэхаславацыі // Беларуская школа ў Латвіі. 1933. № 4. С. 320.
7. БДАМЛМ. Фонд 3. Воп. 1. Спр. 44. Арк. 97.
8. Вяршынін М. Беларуская прэса на славянскай выстаўцы // Беларуская крыніца. 1933. № 24. С. 3
9. БДАМЛМ. Фонд 3. Воп. 1. Спр. 44. Арк. 96.
10. БДАМЛМ. Фонд 3. Воп. 1. Спр. 44. Арк. 97 зв.
11. НАРБ. Фонд. 571. Воп. 1. Спр. 2. Арк. 5–22.
12. Тишков В. А. Реквием по этносу. Исследования по социально-культурной антропологии. М.: Наука, 2003. 544 с.
13. Тишков В. А. Исторический феномен диаспоры // Этнографическое обозрение. 2000. № 2. С. 43–63
14. ДАМЛМ. Фонд 3. Воп. 1. Спр. 44. Арк. 99.
15. Вяршынін М. Беларускі Загранічны Архіў у Празе // Родны край. 1933. № 22. С. 4.
16. Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома світовими війнам. Прага: Музеї визвольної боротьби України, 1942. 372 с.

References

1. Zubr. Exhibition of Belarusian book in Prague. *Belaruskaya krynitsa* [The Belarusian Source], 1926, no. 10, pp. 6–7.
2. NARB. Fund 571. I. 1. F. 1. L. 1.
3. NARB. Fund 571. I. 1. F. 2. L. 2.
4. NARB. Fund 571. I. 1. F. 1. L. 1 turn.
5. *Czechoslovak Help to the Russian and Ukraine emigration*. Prague, Ministry for Foreign Affairs Publ., 1924. 140 p.
6. Palyanski A. Belarusian books and magazines at Slavic exhibitions in Czechoslovakia. *Belaruskaya shkola u Latvii* [Belarusian school in Latvia], 1933, no. 4. P. 320.
7. BSAMLA. Fund 3. I. 1. F. 44. L. 97.
8. Vyarshynin M. Belarusian press at Slavic exhibition. *Belaruskaya krynitsa* [The Belarusian Source], 1933, no. 24. P. 3.
9. BSAMLA. Fund 3. I. 1. F. 44. L. 96.
10. BSAMLA. Fund 3. I. 1. F. 44. L. 97 turn.
11. NARB. Fund 571. I. 1. F. 2. L. 5–22.
12. Tishkov V. A. *Rekviyem po etnosu. Issledovaniya po sotsial'no-kul'turnoy antropologii* [Requiem for ethos. Research about social-cultural anthropology]. Moscow, Nauka Publ., 2003. 544 p.
13. Tishkov V. A. Historical phenomenon of diaspora. *Etnograficheskoye obozreniye* [Ethnographic review], 2000, no. 2, pp. 43–63 (In Russian).
14. BSAMLA. Fund 3. I. 1. F. 44. L. 99.
15. Vershynin M. Belarusian Foreign Archives in Prague. *Rodny kray* [The Native Land], 1933, no. 22. P. 4.
16. Narizhny S. *Ukrayin'ska emigratsiya. Kul'turna pratsya ukrayin'skoyi emigratsiyi mizh dvoma svitovymy viynamy* [Ukrainian emigration. Cultural work of the Ukrainian emigration between two World wars]. Prague, Muzeyi wizvolnoyi borot'by Ukrayiny Publ., 1942. 372 p.

Інфармацыя пра аўтара

Коваль Вольга Уладзіміраўна – кандыдат гістарычных навук, старшы выкладчык кафедры гісторыі Беларусі і паліталогіі. Беларускі дзяржаўны тэхналагічны ўніверсітэт (220006, г. Мінск, вул. Свядлова, 13а, Рэспубліка Беларусь). E-mail: koval@belstu.by

Information about the author

Koval Volha Uladzimirauna – PhD (History), Senior Lecturer, the Department of History of Belarus and Political Science. Belarusian State Technological University (13a, Sverdlova str., Minsk, Republic of Belarus). E-mail: koval@belstu.by

Паступіў 12.03.2020